13. 3. 2020

ID: 110806

SJM

Institut společného jmění manželů spočívá na zásadě, že majetek, jenž ho tvoří, patří oběma manželům bez určení jejich podílů; jinak řečeno, každý z nich je vlastníkem celé věci (práva), přičemž jeho vlastnické právo je jen omezeno stejným vlastnickým právem druhého manžela. Za trvání společného jmění tedy podíly manželů na společné věci neexistují.

(Usnesení Nejvyššího soudu České republiky č.j. 29 ICdo 145/2017-527, ze dne 28.11.2019)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobce Záveská a spol., v. o. s., se sídlem v M.B., jako insolvenčního správce dlužníka P. K., proti žalovanému Ing. R.S., se sídlem v N., jako insolvenčnímu správci dlužníka D. K., narozeného XY, bytem XY, o určení neúčinnosti právního úkonu dlužníka, vedené u Krajského soudu v Praze pod sp. zn. 66 ICm XY, jako incidenční spor v insolvenční věci dlužníka P. K., narozeného XY, bytem XY, vedené u Krajského soudu v Praze pod sp. zn. KSPH 66 INS XY, o dovolání žalovaného proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 10. října 2016, č. j. 66 ICm XY, 104 VSPH XY (KSPH 66 INS XY), tak, že dovolání se odmítá.

Z odůvodnění:

Rozsudkem ze dne 17. září 2015, č. j. 66 ICm XY, Krajský soud v Praze (dále jen „insolvenční soud“) [mimo jiné] vyhověl odpůrčí žalobě insolvenčního správce dlužníka P. K. (dále též jen „dlužník P. K.“) podané proti žalovanému D. K. (dále též jen „D. K.“) a určil, že „právní úkon dlužníka P. K. (…), který uzavřel spolu se svou manželkou K. K. (…) darovací smlouvu dne 9. dubna 2013 s obdarovaným D. K.“, na jejímž základě byly D. K. darovány ve výroku blíže specifikované nemovitosti (dále jen „sporné nemovitosti“), je vůči věřitelům neúčinný (bod I. výroku). Dále rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (bod III. výroku).

Vrchní soud v Praze v záhlaví označeným rozsudkem k odvolání původního žalovaného potvrdil rozsudek insolvenčního soudu v bodu I. a III. výroku, s tím, že vyhovující výrok nově formuloval ve znění, „že je vůči věřitelům dlužníka neúčinná darovací smlouva ze dne 9. dubna 2013 (…) uzavřená mezi dlužníkem P. K. a K. K. jako dárci a žalovaným jako obdarovaným“, (první výrok) a rozhodl o nákladech odvolacího řízení (druhý výrok).

Odvolací soud – poté, co doplnil dokazování provedené insolvenčním soudem – shodně s insolvenčním soudem uzavřel, že dlužník P. K. (společně s manželkou) bezúplatně převedl sporné nemovitosti (které byly ve společném jmění manželů) na svého potomka (žalovaného D. K.), tedy na osobu blízkou, přičemž tak učinil v době, kdy byl v úpadku. Uzavřená darovací smlouva je tak neúčinným právním úkonem bez přiměřeného protiplnění ve smyslu ustanovení § 240 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona).

Insolvenčnímu soudu přisvědčil i v tom, že na základě výsledků provedeného dokazování nelze dospět k závěru, že by se žalovanému podařilo vyvrátit domněnku (§ 240 odst. 2 insolvenčního zákona), že dlužník P. K. darovací smlouvu uzavřel v době, kdy byl v úpadku. Naopak měl za prokázané, že dlužník měl v té době splatné závazky minimálně vůči třem věřitelům, které neplnil po dobu delší 3 měsíců po lhůtě splatnosti. Po uzavření darovací smlouvy navíc přestal platit své další splatné závazky a „v blízké časové souvislosti“ s uzavřením darovací smlouvy se též zbavil

„dispozice“ k dalšímu majetku (motorovým vozidlům).

Obranu žalovaného D. K. založenou na tvrzení, že mu nebyl znám úmysl jeho otce zkrátit uspokojení věřitelů, považoval odvolací soud za neopodstatněnou, neboť podmínkou neúčinnosti právního úkonu dle ustanovení § 240 insolvenčního zákona není vědomost o uvedené skutečnosti. Nebylo proto ani zapotřebí, aby insolvenční soud v tomto směru poskytl žalovanému jakékoli poučení dle ustanovení § 118a zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“).

Odvolací soud neshledal důvodnou ani námitku žalovaného, že polovina sporných nemovitostí, jež byly v době uzavření darovací smlouvy ve společném jmění manželů, by měla náležet manželce dlužníka P. K. V této souvislosti odvolací soud uvedl, že společné jmění manželů sice v mezidobí (po uzavření darovací smlouvy, ale ještě před zahájením insolvenčního řízení na majetek dlužníka P. K.) zaniklo rozvodem, v době před prohlášením konkursu však nebylo vypořádáno. Později vypořádání společného jmění manželů již bránilo ustanovení § 274 insolvenčního zákona.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný D. K. dovolání, jehož přípustnost opírá o ustanovení § 237 o. s. ř., maje za to, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázek procesního i hmotného práva, při jejichž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu. Dovolatel namítá, že rozsudek odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Žalobce ve vyjádření navrhuje dovolání zamítnout, maje závěry napadeného rozhodnutí za věcně správné.

S přihlédnutím k době vydání napadeného rozhodnutí je pro dovolací řízení rozhodný občanský soudní řád ve znění účinném do 29. září 2017 (článek II bod 2. zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony).

V průběhu dovolacího řízení Krajský soud v Praze usnesením ze dne 16. dubna 2019, č. j. KSPH 62 INS XY, zjistil úpadek žalovaného D. K., povolil řešení jeho úpadku oddlužením a insolvenčním správcem ustanovil Ing. Romana Světlého. Vzhledem k tomu, že spor vedený na základě odpůrčí žaloby je incidenčním sporem [§ 159 odst. 1 písm. d) insolvenčního zákona], který v poměrech projednávané věci současně nahrazuje (tím, že pro poměry insolvenčního řízení s definitivní platností vymezuje příslušnost sporného majetku k majetkové podstatě obou dlužníků – viz § 239 odst. 4 insolvenčního zákona) případný spor o vyloučení sporných nemovitostí z majetkové podstaty dlužníka D. K., pokračoval Nejvyšší soud v řízení a k výše označené skutečnosti přihlédl při označení účastníků řízení v záhlaví tohoto usnesení (obecně k možnosti pokračovat v řízení o incidenčním sporu srov. též usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. května 2009, sp. zn. 29 Cdo 2151/2008, uveřejněné pod číslem 24/2010 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, jakož i důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. srpna 2019, sen. zn. 29 ICdo 130/2017).

Jinak řečeno, řízení o odpůrčí žalobě insolvenčního správce podané podle § 235 a násl. insolvenčního zákona se nepřerušuje rozhodnutím o úpadku žalovaného; účinností tohoto rozhodnutí však do řízení na místo žalovaného bez dalšího vstupuje jeho insolvenční správce.

Dovolání žalovaného, jež může být přípustné jen podle § 237 o. s. ř. a pro něž neplatí žádné z omezení přípustnosti vypočtených v § 238 o. s. ř., Nejvyšší soud odmítl jako nepřípustné podle § 243c odst. 1 a 2 o. s. ř.

Učinil tak proto, že dovolatel mu (oproti svému mínění) nepředkládá k řešení žádnou otázku

hmotného nebo procesního práva, jež by zakládala přípustnost dovolání ve smyslu § 237 o. s. ř.

Právní posouzení věci odvolacím soudem, ústící v závěr o neúčinnosti darovací smlouvy jakožto právního úkonu dlužníka bez přiměřeného protiplnění ve smyslu ustanovení § 240 insolvenčního zákona, odpovídá judikatuře Nejvyššího soudu, podle níž:
1/ Právní úprava obsažená v insolvenčním zákoně v § 235 až § 243 je právní úpravou komplexní. Institut neúčinnosti právních úkonů nahrazuje v insolvenčním řízení institut odporovatelnosti upravený v § 42a obč. zák., z čehož vyplývá, že úprava obsažená v občanském zákoníku se neprosadí. Skutková podstata neúčinných právních úkonů dlužníka bez přiměřeného protiplnění dle § 240 insolvenčního zákona je koncipována jinak než skutková podstata odporovatelnosti dle § 42a obč. zák. K naplnění skutkové podstaty § 240 insolvenčního zákona se nevyžaduje dlužníkův úmysl zkrátit věřitele, ale pouze zjištění, že dlužník byl v době uskutečnění zpochybněného právního úkonu v úpadku (nebo že tento právní úkon vedl k dlužníkovu úpadku) [srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. září 2015, sen. zn. 29 ICdo 17/2013, uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 8, ročník 2016, pod číslem 101, a důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 22. prosince 2015, sen. zn. 29 ICdo 48/2013, uveřejněného pod číslem 106/2016 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek – dále jen „R 106/2016“].
2/ Podmínky odporovatelnosti ve smyslu ustanovení § 240 a § 241 insolvenčního zákona se posuzují ke dni vzniku právního úkonu (právního jednání); ke stejnému okamžiku se zjišťuje i to, zda měl dlužník po uzavření odporovaného právního úkonu další dostatečný majetek k uspokojení věřitelů (v jejichž prospěch se insolvenční neúčinnost vyslovuje). K tomu srov. opět R 106/2016, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. října 2016, sen. zn. 29 ICdo 72/2014. Dlužník „učiní“ právní úkon (kupní smlouvu týkající se nemovitosti) k okamžiku, kdy nastaly jeho právní účinky (co do změny vlastnického práva), tedy k okamžiku, kdy nastaly právní účinky vkladu vlastnického práva podle kupní smlouvy do katastru nemovitostí (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. října 2017, sen. zn. 29 ICdo 76/2015).
3/ Smyslem úpravy neúčinnosti právních úkonů dlužníka v insolvenčním zákoně je, aby se osoba dlužníku blízká při právních úkonech s dlužníkem přesvědčila, že je dlužník nečiní v době, kdy je v úpadku, a vede ji k tomu, aby nečinila právní úkony (nepřijímala podle nich plnění) na újmu práv věřitelů dlužníka. Jestliže se tak nezachová, musí být srozuměna s tím, že tento úkon bude v případě rozhodnutí o úpadku dlužníka insolvenčním správcem zpochybněn.
Srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu sen. zn. 29 ICdo 17/2013, jakož i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. listopadu 2015, sen. zn. 29 ICdo 50/2014.
4/ Učiní-li dlužník právní úkon bez přiměřeného protiplnění ve prospěch osoby blízké, zákon konstruuje vyvratitelnou právní domněnku, že právní úkon byl učiněn v době, kdy byl dlužník v úpadku (§ 240 odst. 2 věta druhá insolvenčního zákona). Osoba dlužníku blízká u této skutkové podstaty neúčinnosti právního úkonu nemá jinou možnost obrany než prokázat, že dlužník v době uskutečnění tohoto právního úkonu nebyl v úpadku. Posouzení takového právního úkonu učiněného dlužníkem v rozhodné době vůči osobě blízké není podmíněno tím, zda tato osoba věděla o tom, zda v době učinění úkonu byl dlužník v úpadku, ani tím, že dlužník měl úmysl zpochybněným úkonem zkrátit uspokojení svých věřitelů (srov. opět důvody rozsudku Nejvyššího soudu sen. zn. 29 ICdo 17/2013).
5/ Kladné řešení otázky, zda účastník řízení unesl důkazní břemeno, nemůže být založeno na pouhém popření skutečnosti, o které platí vyvratitelná domněnka (§ 133 o. s. ř.), tímto účastníkem (srov. rozsudky ze dne 30. dubna 2002, sp. zn. 29 Odo 341/2001, a ze dne 7. května 2003, sp. zn. 29 Odo 180/2003, uveřejněné v časopise Soudní judikatura číslo 7, ročník 2002, pod číslem 127 a číslo 7, ročník 2003, pod číslem 113).
6/ To, že je dána (v insolvenčním řízení osvědčena nebo prokázána) některá ze skutkových podstat popsaných v § 3 odst. 2 insolvenčního zákona, zakládající vyvratitelnou domněnku dlužníkovy neschopnosti platit své splatné závazky, vede jen k tomu, že na dlužníka (po dobu, po kterou domněnka trvá) přechází povinnost tvrzení a důkazní povinnost ohledně skutečnosti, že k úhradě

svých splatných závazků schopen je. Dlužník vyvrátí domněnku své platební neschopnosti ve smyslu § 3 odst. 2 insolvenčního zákona, jakmile v insolvenčním řízení osvědčí nebo prokáže schopnost uhradit všechny splatné závazky těch věřitelů, jež má insolvenční soud pro účely rozhodnutí o věřitelském insolvenčním návrhu za osvědčené (doložené) [srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. března 2012, sen. zn. 29 NSČR 38/2010, a ze dne 12. prosince 2013, sen. zn. 29 NSČR 113/2013, uveřejněná pod čísly 83/2012 a 45/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 83/2012“ a „R 45/2014“)].
7/ Není-li dlužník schopen využít pohledávky, které má za svými dlužníky k úhradě svých závazků, nepřihlíží se při úvaze o tom, zda dlužník je ve smyslu ustanovení § 3 odst. 1 a 2 insolvenčního zákona v úpadku ve formě platební neschopnosti, ani k výši těchto pohledávek [usnesení ze dne 2. prosince 2010, sen. zn. 29 NSČR 10/2009, uveřejněné pod číslem 80/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 80/2011“), R 45/2014]. Takto formulovaný závěr má zcela zjevně obecnou platnost i ve vazbě na jiný majetek dlužníka, jenž by měl či mohl být použit k uhrazení pohledávek dlužníkových věřitelů [usnesení ze dne 31. srpna 2011, sen. zn. 29 NSČR 39/2009, usnesení ze dne 30. listopadu 2011, sen. zn. 29 NSČR 23/2011, uveřejněné pod číslem 43/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 43/2012“), R 83/2012, R 45/2014].
8/ Schopnost dlužníka uhradit splatné závazky se posuzuje nejen podle výše částek, s nimiž dlužník aktuálně disponuje (hotovost nebo zůstatek na bankovním účtu dlužníka), ale také podle jiného majetku dlužníka (movitých a nemovitých věcí, pohledávek a jiných majetkových hodnot). Teprve tehdy, není-li dlužník schopen využít k úhradě v insolvenčním řízení osvědčených splatných závazků ani tento svůj jiný majetek (např. pro omezení dispozic s tímto majetkem nebo pro jeho obtížnou zpeněžitelnost či dobytnost), nepřihlíží se k němu při úvaze o tom, zda je dlužník v platební neschopnosti ve smyslu ustanovení § 3 odst. 1 a 2 insolvenčního zákona (R 80/2011, usnesení ze dne 26. června 2012, sen. zn. 29 NSČR 46/2011, R 43/2012 a R 45/2014).
9/ Rozhodne-li insolvenční soud o úpadku dlužníka na základě vyvratitelné domněnky o neschopnosti dlužníka platit své peněžité závazky (§ 3 odst. 2 insolvenčního zákona), platí tato vyvratitelná domněnka i v dalších případech, kdy insolvenční zákon váže vznik případných práv a povinností na stav úpadku dlužníka. Tak je tomu např. jde-li o odpovědnost za škodu nebo jinou újmu vzniklou porušením povinnosti podat insolvenční návrh (§ 98 a § 99 insolvenčního zákona) nebo o neúčinnost právních úkonů bez přiměřeného protiplnění (§ 240 odst. 2 insolvenčního zákona), popř. o neúčinnost zvýhodňujících právních úkonů (§ 241 odst. 2 insolvenčního zákona). Srov. rozsudek ze dne 29. dubna 2014, sen. zn. 29 ICdo 14/2012, uveřejněný pod číslem 113/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

Odvolací soud se nijak neodchýlil ani od relevantní judikatury Nejvyššího soudu při posuzování otázky úpadku dlužníka P. K. Prostřednictvím námitek, jež v tomto směru dovolatel vznáší a jimiž zpochybňuje závěr odvolacího soudu o tom, že na základě výsledků provedeného dokazování nebyla vyvrácena domněnka, podle níž dlužník P. K. uzavřel darovací smlouvu v době, kdy byl v úpadku, ostatně ve skutečnosti nebrojí proti právnímu posouzení věci odvolacím soudem, nýbrž nesouhlasí s jeho skutkovými závěry [tj. uplatňuje dovolací důvod podle ustanovení § 241a odst. 3 o. s. ř. (ve znění účinném do 31. prosince 2012), který ale od 1. ledna 2013 k dispozici nemá] a zpochybňuje správnost hodnocení důkazů provedeným soudy nižších stupňů.

Samotné hodnocení důkazů opírající se o zásadu volného hodnocení důkazů zakotvenou v ustanovení § 132 o. s. ř. přitom nelze úspěšně napadnout žádným dovolacím důvodem (k tomu srov. např. důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. února 2011, sen. zn. 29 NSČR 29/2009, uveřejněného pod číslem 108/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, včetně tam zmíněného odkazu na nález Ústavního soudu ze dne 6. ledna 1997, sp. zn. IV. ÚS 191/96, uveřejněný pod číslem 1/1997 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu). Na nesprávnost hodnocení důkazů lze totiž usuzovat jen ze způsobu, jak soud hodnocení důkazů provedl, a to jen prostřednictvím „skutkového“ (a od 1. ledna 2013 nepřípustného) dovolacího důvodu.

Rovněž dovolací námitkou, podle níž odvolací soud pominul, že insolvenční soud neposkytl žalovanému D. K. v rozporu s ustanovením § 118a o. s. ř. poučení o tom, že je povinen tvrdit a prokázat, že mu byl při uzavření darovací smlouvy znám dlužníkův úmysl, dovolatel nevystihuje způsobilý dovolací důvod (§ 241a odst. 1 o. s. ř.). Jejím prostřednictvím dovolatel odvolacímu soudu toliko vytýká vady řízení, aniž by otevíral jakoukoliv otázku hmotného či procesního práva; ani tato námitka proto dovolání přípustným nečiní.

Ostatně řízení tvrzenou vadou zjevně ani netrpí, neboť skutečnost, ve vztahu k níž dovolatel postrádal poskytnutí poučení v intencích ustanovení § 118a o. s. ř., nebyla – jak je zřejmé z výše reprodukovaných judikatorních závěrů – pro posouzení důvodnosti žaloby rozhodná (viz důvody rozsudku Nejvyššího soudu sen. zn. 29 ICdo 17/2013).

Vadu řízení spatřoval dovolatel také v tom, že odvolací soud „nepřípustně rozšířil žalobní návrh žalobce v neprospěch žalovaného“. Uvedená výhrada – bez zřetele k výše řečenému – neobstojí již proto, že zjevně nemá oporu v obsahu spisu. Ze žaloby je jasně patrno, čeho se žalobce domáhá, přičemž formulace rozsudečného výroku je zcela věcí soudu, který o žalobě rozhoduje. Jinak formulovaný výrok soudního rozhodnutí přitom ještě neznamená, že odvolací soud nějak vybočil z mezí vytýčených žalobou uplatněným nárokem. Srov. v této souvislosti též důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 29. července 2019, sen. zn. 29 ICdo 108/2017, včetně judikatury označené v bodu [66] jeho odůvodnění.

Oproti mínění dovolatele nelze na přípustnost dovolání podle ustanovení § 237 o. s. ř. usuzovat ani z hlediska řešení otázky, zda v situaci, kdy sporné nemovitosti byly v době uzavření darovací smlouvy ve společném jmění manželů (dlužníka P. K. a jeho manželky), mohl insolvenční správce odporovat převodu sporných nemovitostí jako celku, nebo zda tak mohl učinit jen „v rozsahu jedné poloviny nemovitostí“. Dovolatelem předestíraná představa, že při darování sporných nemovitostí převedl každý z manželů na obdarovaného jen polovinu nemovitostí, nejenže nenachází oporu v ustálené judikatuře (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu sen. zn. 29 ICdo 17/2013, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. června 2017, sen. zn. 29 ICdo 31/2015), navíc zjevně zcela pomíjí povahu institutu společného jmění manželů, který spočívá na zásadě, že majetek, jenž ho tvoří, patří oběma manželům bez určení jejich podílů; jinak řečeno, každý z nich je vlastníkem celé věci (práva), přičemž jeho vlastnické právo je jen omezeno stejným vlastnickým právem druhého manžela. Za trvání společného jmění tedy podíly manželů na společné věci neexistují (srov. např. důvody usnesení velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 16. května 2012, sp. zn. 31 Cdo 1374/2010, uveřejněné pod číslem 108/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, jakož i judikaturu tam dále označenou).

Na výše uvedených závěrech pak nic nemění ani (v zásadě nadbytečné) úvahy odvolacího soudu o možné aplikaci ustanovení § 274 insolvenčního zákona na projednávanou věc (toho, že darovací smlouva je platným právním úkonem, v jehož důsledku přestaly být sporné nemovitosti součástí společného jmění manželů – dlužníka P. K. a jeho manželky, se vyslovení neúčinnosti nijak nedotklo – viz § 236 odst. 1 insolvenčního zákona).

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Nesprávné poučení
- Nájem bytu

- Nároky pozůstalých (exkluzivně pro předplatitele)
- Odpovědnost státu za újmu (exkluzivně pro předplatitele)
- Promlčení (exkluzivně pro předplatitele)
- Valná hromada (exkluzivně pro předplatitele)
- Doručování
- Zastoupení
- Zánik závazku
- Zadržovací právo
- Insolvenční řízení (exkluzivně pro předplatitele)